

Balogh Péter:

AZ OPERATION UNIFIED PROTECTOR FELDERÍTŐ TAPASZTALATAI

Rezümé:

2011-ben az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1973-as határozata alapján a NATO és szövetségesei fegyveresen beavatkoztak a civil lakosság védelmében, Líbiában. A 222 napig tartó műveletben sikerült megakadályozni Kadhafi erőinek terrorját és a felkelők megdöntötték az ezredes negyven évig tartó uralmát. Az Operation Unified Protector hadművelet felfedte a résztvevő NATO hiányosságait, mind felszerelésben, mint a végrehajtási metódusokban. Ez az írás nyílt dokumentumok felhasználásával próbálja összegezni azokat a tapasztalatokat, amikből mindig érdemes tanulni.

Kulcszavak:

Operation Unified Protector, hírszerzés, elektronikai hadviselés

Balogh, Péter

Intelligence Lessons Learned from Operation Unified Protector

Abstract:

In 2011, authorized by the UNSCR 1973 the NATO and its temporary allies interfered in Libya in order to protect civilian population. In the Operation lasted 222 days there was a success to halt the terror of Gadhafi's forces and the rebels finally overthrew the Colonel's regime after forty years. Despite the victory, the Operation Unified Protector also highlighted some shortcomings and deficiencies in NATO's equipment and TTP¹s. This paper using non classified documents will summarize the lessons learned that worth learning from.

Keywords:

Operation Unified Protector, Lessons Learned, Intelligence, Electronic Warfare.

2011. október 31-én hivatalosan véget ért a NATO Operation Unified Protector (továbbiakban OUP) hadművelete, amely március 31-én vette kezdetét. A NATO fegyveres beavatkozásának utolsó napját azonban valójában Kadhafi október 20-ai elfogása és megölése jelentette.

Ekkor történt, hogy az ezredes egy 75 járműből álló konvojval megpróbálta elhagyni Sirte városát, amikor reggel 08.30-kor (helyi idő) egy a RAF E3D AWACS által a területre irányított francia Mirage 2000 vadászbombázó csapást mért rájuk.

Minden bizonnyal az volt Kadhafi utolsó hibája, hogy egy ilyen nagy kötelék részeként menekülni próbált. Nem nagyon érthető, miként hagyhatta figyelmet kívül azt a tényt, hogy a repüléstilalmi zónán (No-fly Zone) belül számos felderítőplatformmal rendelkező repülőeszköz tartózkodik, amelyek könnyen felfedezhették a készülődő tevékenységet. Egy ilyen rádióelektronikai felderítő eszközzel (Signals Intelligence – SIGINT) is felszerelt repülőgép rögzítette az ezredes egyik telefonhívását, amelyből kiderült, hogy Sirte környékén tartózkodik, és hamarosan elhagyni kívánja a térséget. A Mirage csapása megsemmisítette a konvoj két páncélozott és számos egyéb járművét, amellyel sikerült megállítani őket, így a franciák véleménye szerint ők kezdték (Bengázi) és (virtuálisan) fejezték be (Sirte) a NATO légi csapás-sorozatot.

¹ TTP – Tactics, Technics and Procedures

A Pentagon közleménye alapján október 20-án egy felfegyverzett Predator UAV is részt vett a támadásban. Az említett Predator fedezte fel és Kadhafi erőihez tartozóként azonosította a konvojt. Mivel a konvoj számos járműve rendelkezett platóra épített fegyverzettel, az UAV megtámadta azt a rakétaival. Az első támadás eredményeképpen csak egy jármű semmisült meg és a többi azonnal szétszóródott a szélrózsa minden irányába. Ezután kb. 20 jármű ismét köteléket formálva megkísérelte folytatni az útját déli irányba haladva. A NATO ekkor határozta el, hogy ismét csapást mér a járművekre. Az őrzőpatrol légtérből (Combat Air Patrol – CAP) érkező egy Mirage F1CR és egy Mirage 2000D járőr megtámadta a járműveket. A Mirage 2000D által ledobott GBU-12 bomba 11 járművet semmisített meg, megakadályozva a személyek elmenekülését. Később a felkelők fogságba ejtették és megölték az ezredest, így ért véget annak mintegy 42 évig tartó uralma.

A hivatalos NATO-közlemények alapján ekkor még nem volt tudható, hogy Kadhafi az oszlopban utazott. A csapásról szóló döntés, az ENSZ-mandátumnak megfelelően, a civil lakosság megóvása érdekében történt. Hangsúlyozták, hogy az – a NATO-elveknek megfelelően –, nem egyetlen személy megsemmisítésére irányult.

Természetesen lehet vitatkozni, hogy az első és utolsó csapás végrehajtójának nemzetisége mennyit számított az egész hadművelet sikerében, de a célpontok felderítése az elektronikai támogatás fontossága, szükségessége vitán felül álló tény.

Ebben a tevékenységben részt vett – az amerikai RQ-4 Global Hawk pilótanélküli repülőgépek mellett – a RAF Nimrod R1 felderítőgépe, amely Akrotiri repülőteréről (Görögország) szállt fel. A térségben észlelték az Amerikai Légierő OC-135B felderítőgépét is, de a térségben dolgozott az F216-os lajstromjelű francia C-160G Gabriel elektronikai felderítő repülőgép is. A Bengázi melletti csapásmérés előtt a Thales Optronique Reco NG/Areos konténerekkel felszerelt Rafale F-3-asok végezték el a térség utolsó felderítését és a célpontok azonosítását. [1]

A 222 napig tartó, október 31-vel lezáruló OUP-műveletben 18 állam vett részt. Ez alatt a gépek 26 323 bevetést repültek, melyből 9658 bevetésen légicsapást is végrehajtottak. Ezek nagy része a Nyugat által támogatott felkelők közeli légi támogatása volt, de a kormánycsapatok utánpótlási vonalait, konvojait, a líbiai kormány vezetési pontjait, Kadhafi palotáit, kikötőket, a líbiai haditengerészet hajóegységeit is támadások érték. A több mint 5900 célpont között több mint 400, a városokat támadó tüzéségi eszköz (löveg vagy rakéta-sorozatvető) és 600-nál több harckocsi szerepelt. [1]

A KEZDETEK

Az OUP beavatkozás jogi alapjait az ENSZ BT 2011. 2. 26-án és 03. 17-én elfogadott 1970. és 1973. számú határozatai teremtették meg. E határozatok szankciókat vezettek be a Kadhafi-rendszer főbb tisztségviselői ellen, elrendelték a fegyverszállítási embargót és a repülésmentes övezetet, valamint felhatalmazást adtak a civil lakosság megvédése érdekében szükséges lépések megtételére. A hadművelet március 23-án indult meg és a következő hetekben mind több és több katonai elemmel bővült, ahogy a NATO és a hozzájáruló országok megjelentek a hadszíntéren.

Maga az OUP haditengerészeti embargóval vette kezdetét, míg a repüléstilalmi övezettel kapcsolatos tevékenység továbbra is a Franciaország, Egyesült Királyság és az Egyesült Államok alkotta koalícióra hárult, köszönhetően a

NATO-konszenzus kezdeti hiányának. Március 24-én döntötte el a NATO, hogy átveszi a műveletek irányítását, amely a gyakorlatban 2011. március 31-én történt meg teljes vertikumban. Ekkor ért véget az OP Odyssey Dawn.

A fegyverszállítási embargót kezdetben a NATO 1. Állandó Haditengerészeti Köteléke (Standing Maritime Group 1), a NATO Response Forces (NRF) szolgálatban lévő részeként és az 1. Állandó Aknaszedő Kötelékének (Standing Mine Countermeasures Group 1) erői hajtották végre, amelyek már korábban is jelen voltak a Földközi tengeren. Ehhez csatlakoztak egyéb hajók, tengeralattjárók és a NATO-országok által felajánlott haditengerészeti felderítő repülőgépek.

A repüléstilalmi övezet átvétele után a NATO által vezetett szövetséges gépek felügyelték a területet. [2] Az Odyssey Dawn műveletet az Unified Combatant Command (UCC) USAFRICOM vezette, amelyhez csatlakozott Kanada (OP Mobile), az Egyesült Királyság (OP Ellamy) és Franciaország (OP Harmattan). A NATO vezette OUP-hoz március 31-étől Belgium, Kanada, Dánia, Franciaország, Olaszország, Norvégia, Katar, Spanyolország, az Egyesült Királyság és az USA tartozott. Később Bulgária, Görögország, Hollandia, Románia, Törökország, Svédország, Egyesült Arab Emírátsok és Jordánia is vezényelt fegyveres alakulatokat (hadihajók, repülőeszközök) a térségbe.

A líbiai beavatkozást a Supreme Headquarters Allied Powers Europe (SHAPE) vezette, a NATO Észak Atlanti tanácsa politikai felügyelete alatt. A hadműveleti vezetést a SHAPE főparancsnoka, James G. Stavridis tengernagy (US Navy) a JFC Nápoly parancsnokára, Charles Bouchard-ra (Royal Canadian Air Force) testálta. A hadműveleti feladatokat a komponensparancsnokságok a haditengerészeti (Allied Maritime Command – Nápoly) és a légierő (Allied Air Command – Izmir) hajtotta végre. [3]

Az OUP-hadműveletet a NATO vezette szövetséges erők haditengerészeti és légierője hajtotta végre, míg a szárazföldi komponensek nem, vagy jelentéktelen szerephez jutottak.

A továbbiakban a két haderőnemhez tartozó olyan eszközök felsorolása következik, amelyek valamilyen felderítő és/vagy elektronikai hadviselési képességgel rendelkeznek. A felsorolás nem tartalmazza az önvédelmi célú fedélzeti integrált rendszereket, csak a kifejezetten képi felderítés (Imagery Intelligence – IMINT) és elektronikai hadviselés (Electronic Warfare – EW) rendeltetésűeket.

A RÉSZTVEVŐ ERŐK FELDERÍTŐ VAGY ELEKTRONIKAI HADVISELÉSI RENDSZEREKKEL FELSZERELT ESZKÖZEI

Szövetséges Haditengerészet

Franciaország (eredetileg az Opération Harmattan részeként) [4]

- Tonnere helikopterhordozó (L9014):
 - 14 darab Aérospatiale Gazelle.
 - 4 darab Eurocopter Tiger.
 - 2 darab Eurocopter Puma.
- 2 darab Atlantique 2 SIGINT repülőgép a Sigonella-i (Olaszország) légibázisról felszállva.
- Task Force 473 [5]:

- a Charles de Gaulle (R91) repülőgéphordozó (10 darab Rafale M vadászgép; 6 darab Super-Etendard vadászbombázó; 2 darab E-2C korai előjelző repülőgép).

Görögország

- HS Limnos, Elli-osztályú fregatt. [6]

Olaszország [7]

- NMM Giuseppe Garibaldi repülőgép-hordozó. [8] (8 darab AV-8B Harrier II V/STOL földi célok elleni repülőgép; 4 darab AW101 Merlin tengeralattjáró elhárító helikopter).

Szövetséges Légierő

Belgium

- 6 darab F-16AM block 15MLU² vadászgép a görögországi Araxos légibázisról. [9]

Kanada (Trapani-Birgi és Sigonella légibázisok) [10]

- 6 darab CF-188 Hornet többfunkciós vadászgép.
- 2 darab CP-140 Aurora tengerészeti felderítő repülőgép.
- Joint Task Force 2 (Canadian Special Operations Forces Command). [11]

Dánia [12]

- 6 darab F-16AM 15MLU vadászgép a Sigonella-i légi bázisról.

Franciaország (eredetileg az Opération Harmattan részeként) [13]

(Francia légi bázisokról: Avord, Nancy St Dizier, Dijon, Istres, Evreux és Orleans)

- 2 darab Mirage F1CR felderítő repülőgép.
- 1 darab E-3F A, WACS repülőgép.
- 1 darab F216 lajstromjelű C-160G SIGINT rádióelektronikai felderítő repülőgép.

Görögország (Aktion, Andravida és Kréta repülőterekről)

- 1 darab Embraer R-99 early warning and control repülőgép. [14]

Olaszország [15]

(Amendola, Aviano, Sigonella, Trapani, Gioia del Colle, Decimomannu, Pantelleria repülőterek)

- 4 darab Tornado ECR SEAD repülőgép a Trapani légibázisról. [16]
- 4 darab Panavia Tornado IDS, a Számos ország alkalmazott UAV-kat, Global Hawk, Predator, Harfang felderítő platformokkal.

NATO

- E-3 airborne early warning and control (AWACS) repülőgép [17] a Trapani előretolt bázisról (Forward Operating Base).

² A gépek hordozzák a CARPACE rádióelektronikai zavarórendszert, melyet a francia Dassault gyártott, és komoly megvesztegetési botrányba keveredett miatta. (Forrás: http://hu.wikipedia.org/wiki/F%E2%80%9316_Fighting_Falcon#Belga_L.C3.A9gier.C5.91)

Hollandia

- 6 darab F-16AM 15MLU többcélú vadászrepülőgép a Decimomannu légitámaszpontonról (Sardinia). [18]

Norvégia [19]

- 6 darab F-16AM 15MLU többcélú vadászrepülőgép a Souda légibázisról (Kréta) (2011. júliusig). [20]

Katar [21]

- 6 (8?) darab Mirage 2000-5EDA vadászrepülőgép a Souda légibázisról (Kréta).

Spanyolország [22]

- 4 darab EF-18AM Hornet vadászgép a Decimomannu (Olaszország) légibázisról.
- 1 darab CN-235 haditengerészeti felderítő repülőgép. [23]

Svédország (Operation Karakal)[24]

- 5 (lecsökkentve 8-ról) darab JAS 39C Gripen vadászgép a Sigonella Légi bázisról (Olaszország).
- 1 darab Saab 340 AEW&C (letelepült, de a műveletekben már nem vett részt).

Egyesült Arab Emirátusok [25]

- 6 darab F-16E/F Block 60 Falcon vadászgép a Decimomannu Légibázisról (Olaszország).
- 6 darab Dassault Mirage 2000 vadászgép a Decimomannu Légibázisról (Olaszország).

Egyesült Királyság

- összesen 6 darab E3D Sentry AWACS repülőgép. [26] Hazai bázisról felszállva egyszerre csak 1 repülőeszköz teljesített szolgálatot a 7 RAF rendszeresítettből, a NATO AWACS-ek váltásaként. [26]
- 1 darab Sentinel R1 felderítő repülőgép. [27]
- RAF Nimrod R1 a görögországi Akrotiri repülőtérről.

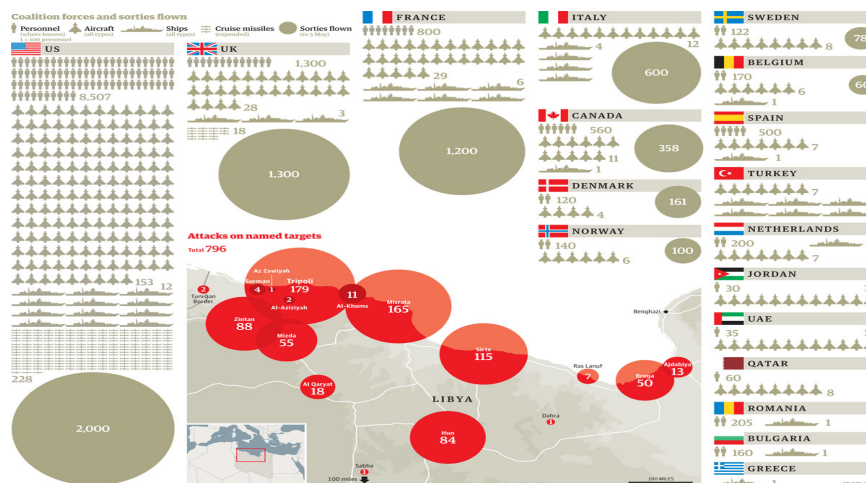
Jordánia [28]

- 6 darab F-16 MLU vadászgép Aviano Légibázis (Olaszország) és valószínűleg Cereneica (Líbia), egyes források szerint 12 repülőeszköz. [29]

USA

- 313th Air Expeditionary Wing (Moron Légibázis, Spanyolország).
- 153 különböző repülőgép között OC-135, EC-130J PSYOPS,³ E-8 JSTARS és U-S felderítő, valamint EA-6B EW repülőeszközök. [30]

³ PSYOPS – Psychological Warfare (pszichológiai hadviselés)

1. ábra

Az OUP-ban résztvevő valamennyi hadtengerészeti és légielő 2011. május 22-én
(Forrás: <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/may/22/nato-libya-data-journalism-operations-country#zoomed-picture>. Letöltve:2013. 05. 15.)

Számos, elsősorban harci feladatokra kifejlesztett repülőeszköz volt képes hordozni felderítő/EW függesztményt. Elmondható, hogy szinte kivétel nélkül valamennyi repülőeszköz rendelkezik fedélzeti önvédelmi eszközökkel, amelyek besugárzásjelzőket és különféle, ellentéveszélyre alkalmas alrendszerket (dipól, infra- és vontatott csapda, elektronikai zavaró stb.) tartalmaznak

A következő táblázat a műveletben leggyakrabban alkalmazott felderítő konténereket sorolja fel.

Géptípus	Felderítő függesztmény	Gyártó	Alkalmazás
Mirage 2000D ⁴	ASTAC	Thales	ELINT ⁵
Mirage F1CR ⁶	ASTAC, RP35P	Thales	ELINT, elektrooptika
Rafale F-3	NG AREOS ⁷	Thales	IMINT
Eurofighter Typhoon,	DB-110 (RAPTOR) ⁸	Goodrich	IMINT
F-15, F-16, F-18,	Litening III, Litening	Rafael, Northrop	FLIR/LDP ⁹

⁴ French Mirage 2000D fighters to receive Thales Airborne Electronic Reconnaissance System ASTAC pods Forrás:<http://www.airforce-technology.com/news/newsfrench-mirage-2000d-fighters-to-receive-thales-astac-pods> (Letöltve: 2013. 05. 03.)

⁵ ELINT-Electronic Intelligence. A magyar terminológiában rádiótechnikai felderítésnek értelmezik, hiszen a leggyakoribb célobjektumai a légvédelmi és fegyverirányító rendszerekhez tartozó felderítő és célvezető radarok.

⁶ Forrás: http://www.airrecognition.com/index.php?option=com_content&task=view&id=599 (Letöltve: 2013. 05. 03.)

⁷ Rafale Reco NG (AREOS) Reconnaissance Pod (Thales) - Defense Update, forrás: www.defense-update.com/products/r/reco_ng_141109.html (Letöltve: 2013. 05. 10.)

⁸ Goodrich DB-110 Reconnaissance Airborne Pod Tornado (RAPTOR) eredetileg a Tornado GR4-re lett kifejlesztve, de a RAF alkalmazza az Eurofighter Typhoonokon is. Forrás: mulrickillion, Libya: Joint RAF operations reap intelligence benefits, <http://mulrickillion.wordpress.com/2011/04/03/libya-joint-raf-operations-reap-intelligence-benefits/> (Letöltve: 2013. 03. 14.)

AV 8B Harrier, A-10, Tornado GR-4	G4	Grumman	
F-16, Tornado GR4	DB-110 (RAPTOR) ¹⁰	Goodrich	IMINT
F-18	TARP, SHARP ¹¹	Raytheon	IMINT
JAS-39	Litening III, SPK-39 MRPS ¹²	Nothrop Grumman, Saab	IMINT

(A szerző összeállítása)

Több ország alkalmazott pilóta nélküli felderítő repülőeszközöket, UAV-kat a műveletek során, amelyek elsősorban IMINT, RADINT¹³ (SAR/GMTI)¹⁴ és SIGINT szenzorokat és természetesen több esetben fegyverzetet (rakéták) hordoztak.

Az első ismert UAV-bevetést Líbia felett az USA RQ-4B (Global Hawk) hajtotta végre, ami a szicíliai Sigonella-i légi bázisról szállt fel.¹⁵ A Global Hawk-ok, különösen a műveletek első időszakában játszottak kulcsszerepet, amikor nagy magasságból végeztek felderítő tevékenységet a föld levegő rakéták indítóállásait és a vezetési pontok települési helyeit felfedve.

Április 21-én Obama elnök felhatalmazta az amerikai védelmi minisztériumot a felfegyverzett MQ-1 Predatorok bevetésére, amik különösen Misratah és Tripoli térségében voltak aktívak 145 bevetésben. Több mint 100 alkalommal került sor AGM-114 Hellfire rakéták indítására és több rövidtávú Intelligence Surveillance Reconnaissance (ISR) bevetést is végrehajtottak. Az Egyesült Államok haditengerészete több, MQ-8B Fire Scout típusú pilóta nélküli helikoptert is alkalmazott, amelyek közül egyet, ismeretlen okokból elvesztett 2011. június 21-én.

Az USA UAV-k mellett Sigonelláról a francia Harfangok (az izraeli IAI Heron modifikációja) hajtottak végre felderítő repüléseket.¹⁶

Az olasz légierő kettő MQ-9 Reaper típusú eszközt alkalmazott, amiket először augusztus 10-én vetettek be olyan líbiai célpontok felderítésére, amelyek mélyen az ország belső területein voltak megtalálhatók. Az eszközöket, amelyek a „32° Stormo, 28° Gruppo” alakulathoz tartoztak, a délkelet Olaszországban lévő Amendola légitámaszponttól távvezérelték.

Líbiában szintén bebizonyosodott az UAV eszközök hatékonysága, különösen a felderítő repülések során. Bevetéseik során nem veszélyeztettek saját erőket és

⁹ FLIR/LDP: Forward Looking Infrared/Laser Designation Pod: Infravörös tartományba működő felderítő eszköz és lézeres célzó konténer.

¹⁰ DB-110 Reconnaissance System for the F-16, forrás: http://isr.goodrich.com/conofops_F-16.html (Letöltve: 2013. 05. 05.)

¹¹ SHARP (Shared Reconnaissance Pod) és TARP (Tactical Airborne Reconnaissance Pod). SHARP F/A-18E/F Super Hornet Strike Aircraft, United States of America, forrás: <http://www.airforce-technology.com/projects/fa18/> (Letöltve: 2013. 05. 11.)

¹² SPK-39 JAS 39 Gripen Modular Reconnaissance Pod System, <http://www.saabgroup.com/Global/Documents%20and%20Images/Air/Sensor%20Systems/MRPS%20rece%20pod/Recce%20Pod%20product%20sheet.pdf> (Letöltve 2012. 04. 12.)

¹³ RADINT – Radar Intelligence: radar felderítés.

¹⁴ SAR/GMTI-Synthetic Aperture Radar/ Ground Moving Target Indicator: szintetikus apertúrájú lokátor/földi mozgócélfelderítő indikátor.

¹⁵ Az RQ-4B UAV-k a 9. hadműveleti csoport 4. részlegének eszközei voltak és a Sigonella-i légitámaszponton állomásoztak. A támaszpont hamarosan a NATO földfelszín felderítő rendszerének (Alliance Ground Surveillance System – AGS) otthona lesz.

¹⁶ A Harfangok Cognacból a Escadron de drones 01.033 “Belfort” alakulat állományába tartoztak.

üzemeltetési költségeik is, mintegy egyötöde volt a pilóták által vezetett légi járműveknek. [31]

Mivel az ENSZ határozatai kizárták a szárazföldi beavatkozás lehetőségét a felderítő eszközök nagy része a pilótával vezetett, vagy a pilóta nélküli eszközökre, valamint részben a hajófedélzetekre kerültek telepítésre. (Jelen írás nem veszi számba a konfliktus kezelésében érdekelt országok nemzeti hírszerző szolgálatait által működtetett információgyűjtő rendszereket, kizárólag a katonai szegmensre koncentrál.)

A csapásméréseket komoly felderítő tevékenység előzte meg. A 2011. március 31. és október 31. között végrehajtott OUP-műveletben mintegy 8000 katona, 260 légi és 21 haditengerészeti egység vett részt. 26 500 légi bevetés során, 97 000 légicsapásban 5900 katonai célpontot támadtak a NATO erői. Megsemmisítettek 400 tüzérségi rakétaeszközt és 600 páncélozott járművet. A tengeri művelet során 61 000 tengeri mérföldet hajózva 3100 hajóegységet ellenőriztek (300-at a fedélzeti átvizsgálással) és feltartóztattak 11 hajót, amelyek az embargó megsértésére alkalmas rakományt szállítottak. [32]

A MŰVELETEK TAPASZTALATAI

A NATO Szerbiában és Koszovóban végrehajtott műveletei után a líbiai beavatkozás nem mondható teljes sikertörténetnek. Ezt egyrészt a nemzetközi felhatalmazások eltérő értelmezései, a résztvevő országok nemzeti korlátozásai, valamint a katonai tervezésben, végrehajtásban mutatkozó hiányosságok okozhatták. A következőkben néhány észrevételt teszünk, amelyek elgondolkodásra készíthetnek bennünket a jövőben, hogyan nem kell feladatokat végrehajtani.

Az utántöltő-képesség hiánya

Az Odyssey Dawn műveletben résztvevő USA, francia, brit és olasz erők egymástól függetlenül, kevés koordináció mellett hajtották végre feladataikat és ez leginkább a légi utántöltő kapacitások igénybevétele során mutatkozott meg (hiány). Az USA légi utántöltő kapacitása nélkül a Szövetség nem lett volna képes a feladatok végrehajtására. A közismert Predatorok, Global Hawk-ok, valamint a SIGINT/EW repülőgépek biztosítása mellett a légi utántöltő kapacitás rendelkezésre bocsátása nagyon fontos támogatást jelentett az USA részéről. Ez a probléma az OUP-ban is fennállt.¹⁷

A NATO erők támadtak mindent, „ami mozgott”

A pusztítandó célpontok kiválasztása nem volt konzekvensen tervezett tevékenység. Véleményem szerint figyelembe kellett volna venni, hogy Kadhafi hadserege mintegy 4000 raktárral rendelkezett az ország területén és csak a legfontosabbakat kellett volna kiválasztani, pusztítani, vagy a logisztikai konvojokra koncentrálni. A szövetséges repülőeszközök tüzet vezettek mindenre „ami mozgott”, így egyrészt 80 nappal a hadművelet megkezdése után (OD, OUP) még mindig maradtak releváns fix célpontok (C2 helyszínek, az állami hírszerzés objektumai, az állami

¹⁷ Az OUP tapasztalataként Franciaország és Hollandia felvetése alapján a NATO hivatalos szervezetei tervezik 14 olyan Airbus 330 beszerzését, amelyek mind stratégiai légi szállító, mind légi utántöltő repülőeszközként hasznosíthatók. A programot várhatóan az EDA-n (European Defence Agency) keresztül kívánják megvalósítani. Forrás: személyes részvétel az MH KKH tájékoztatója az felsőfokú vezetőképző tanfolyam FVVKT-22 részére tartott tájékoztatón, Brüsszel, 2013. 05. 27.

média antennatornyai stb.), amelyeket az első fázisban rombolni kellett volna. Másrésztől gyorsan krónikus hiány keletkezett a precíziós fegyverzetből.

Nehezítették a feladatot az óriási távolságok is. Líbia a negyedik legnagyobb afrikai ország, háromszor nagyobb Franciaországnál és hatszor az Egyesült Királyságnál. A szárazföldi műveletek dinamikája miatt gyakran nem lehetett konkrétan azonosítani, hol húzódik az éppen aktuális frontvonal (Forward Edge of Battlefield – FEBA), így mindenképpen a szokásosnál is óvatosabban kellett eljárni.

A műveletek során a NATO alkalmazta a Joint Prioritized Target List (JPTL) célkiválasztás elveit, de például Ralph J. Jodice II altábornagy részéről több kritika érte az Egyesült Arab Emírátságok és a katarai légierő kiképzettségét ezen a téren.¹⁸

Az ENSZ BT 1973. számú határozatának eltérő értelmezései

A felkelők és egyes elemzők, különösen a hadműveletek első fázisában gyakran kritizálták a NATO-t az ENSZ BT 1973. határozatának – szerintük – sajátos értelmezése miatt. A Szövetség mindenképpen eleget akart tenni a határozatnak, miszerint meg kell óvni a polgári lakosságot Kadhafi erőitől, de a nemzeti korlátozások és a hadviselés szabályai (Rules of Engagement – ROE) miatt nem engedhették meg maguknak, hogy egy nagyobb intenzitású művelet során esetleg polgári célpontokban kár, vagy emberi életekben veszteség keletkezzen.

A nemzeti korlátozások (national caveat) is bonyodalmakat okoztak. Egy példa a korlátozásokra, illetve annak anomáliájára: az Egyesült Arab Emírátságok felhatalmazása alapján harci gépei kizárólag fix célpontokat támadhattak, holott maga a helyzet gyakran egy tipikus Troops in Contact (TIC) szituáció volt. Ezek a helyzetek gyorsabb, aktívabb beavatkozást és az 1973. számú határozat értelmében a harcjárművekre kiváltott csapás kiváltását igényeltek volna. De nem volt megfelelő összeköttetés a felkelőkkel föld-levegő viszonylatban, nem voltak szövetséges szárazföldi csapatok és nem volt közvetlen légi támogatás és szárazföldi-légi műveletek koordinálására szolgáló képesség (Joint Terminal Attack Controller – JTAC) sem.

A feladatok intenzitása

A NATO 78 napos szerbiai légi műveleteiben a Szövetség 1999-ben 38 004 bevetést hajtott végre, amelyből 14 112 csapásmérő volt. Ez naponta 487 (180 harci) bevetést jelentett. Amikor a szerb szárazföldi csapatok műveletei intenzívebbé váltak, a légi bevetések is gyakoribbá lettek napi 700 (kb. 180) feladattal. [33] Líbiában 204¹⁹ nap alatt 26 323 (9658 harci) bevetés volt, ami napi 130-at (48 harci) jelent. [34] Látható, hogy az OUP intenzitása is jóval alacsonyabb volt, de a végrehajtandó feladat is, hiszen az ENSZ-határozat felhatalmazása szűkre szabottabb beavatkozást engedélyezett.

A résztvevő nemzetek aktivitása

Számos, a műveletekben résztvevő ország igen aktív volt, a többiek csak papíron. Mindazonáltal az OUP – a hadműveletek végrehajtása mellett – jó alkalom volt arra, hogy propaganda-célokat is szolgáljon.

Számos ország hadereje 2008-tól jelentős költségcsökkentéssel szembesült, ami a haditechnikai eszközök csökkentését (kivonását), a tervezett beruházások,

¹⁸ Tirpak, John: NATO's Lessons From Libya (Forrás:

<http://www.airforcemag.com/MagazineArchive/Pages/2013/June%202013/0613libya.aspx>

¹⁹ Maga az OUP 214 napig tartott, az OD-val együtt 222, de a 204 azokat a napokat jelenti, amikor alkalmas volt az idő a repülésre.

beszerzések elhalasztását, feladását is jelenthette. A 2010-es brit védelmi felülvizsgálat (Strategic Defence and Security Review – SDSR) alapján, mindössze 8 évvel a rendszeresítés és az afganisztáni misszió befejezése után kivonták volna a RAF Sentinel 1 SIGINT repülőgépet. Viszont az OUP alatt kiemelkedően teljesített, így várhatóan felülvizsgálják a korábbi döntést annak érdekében, hogy rendszerben maradjon. Érdekes esemény volt, amikor az RAF hat méregdrága, Storm rakétákkal (1,3 millió USD/darab) felszerelt Tornádóját rendszeresen az angliai Marham légi bázisról indította líbiai célok ellen, ahelyett, hogy a többiekhez hasonlóan a térségbe (például Szicíliába) telepítette volna. Bár a RAF egy kis törzse az olaszországi Gioia del Colle-n dolgozott és a ciprusi brit bázison (RAF Akrotiri) is jelen voltak, de gépek Marhamból indultak. Ez 100 nappal a művelet megkezdése után is így maradt. Vélhetőleg azt akarták bizonyítani, hogy nem jelent akadályt a brit repülőgép-hordozók hiánya, a légierő akkor is képes a feladatok végrehajtására. Egy másik lehetőség egyszerűen logisztikai jellegű volt. A hazai bázison biztosított kiszolgálási feladatok és a hadszíntéri repülőterek zsúfoltsága is okai lehettek a döntésnek.

Egy másik háború a médiában tört ki. Határozott verseny bontakozott ki az írott médiában arról, hogy vajon ki adta le az első lövést, ki hajtotta végre az első légitámadást Tripoliban, bizonyítandó a nemzeti hozzájárulás értékét.

2. ábra

A miszráti repülőtér a francia légitámadás előtt²⁰

(Forrás: Advanced Science Serving Society, Geospatial Technologies and Human Rights Project, Documenting Conflict in Misurata, Lybia using High-Resolution Satellite Imagery, Internet http://shr.aas.org/geotech/libya/AAS_Libya.pdf Letöltve 2013. 03. 14.)

²⁰ A forrás SzU-22-eseket említ, de valójában MiG-23-okról van szó. A tévedést vélhetőleg a vizuális azonosítás problémája okozza, mert az eltávolított orrkúpok nélkül SzU-22-eseknek vélték.

3. ábra

A miszrátai repülőtér a francia légitámadás után

(Forrás: Advanced Science Serving Society, Geospatial Technologies and Human Rights Project, Documenting Conflict in Misurata, Lybia using High-Resolution Satellite Imagery, Internet http://shr.aas.org/geotech/libya/AAS_Libya.pdf Letöltve: 2013. 03. 14.)

A francia légierőnek is jól jött a konfliktus, hiszen indulni szándékozott az indiai többcélú vadászrepülő tenderen (Indian Multi Role Combat Aircraft Tender) és így bemutathatta a Rafale és Typhoon repülőgépek előnyös tulajdonságait. Talán e versengés miatt fordulhatott elő, hogy zavar keletkezett a rendszerben és a média hamis jelentést továbbított a civil társadalom felé. Ez történt 2011. március 26-án, amikor a francia védelmi minisztérium közleményt adott ki arról, hogy gépei megsemmisítettek 7 líbiai légi eszközt a miszrátai repülőtéren, amelyek éppen felszálláshoz készülődtek. [35] Az igazság az, hogy azok a gépek (5 darab MiG-23 és 2 darab Mi-35 HELLO), a csapásmérés idején üzemképtelenül álltak a repülőtér betonján. Történt ugyanis az, hogy a felkelők korábban (február 24-én) elfoglalva a területet, eltávolították a repülőgépek orrkúpját, hogy a rezsim ne tudjon ellencsapást mérni. Az orrkúpot később sem pótolták. Ezt megerősítik a bombázás előtt és után készült műholdfelvételek (ld. 2. és 3. ábra).

Talán jobb felderítéssel elkerülhető lett volna a „felesleges” légicsapás.

Eltérő médiafigyelem

Míg a brit, francia és a dán haderő naponta adott ki közleményeket a csapásokról, addig mások nem keresték a médiafigyelmet. Ilyenek voltak az olaszok. Sokan úgy gondolták, hogy csak egyetlen repülőgép hordozó, a Charles de Gaulle tartózkodik a térségben, pedig az olasz haditengerészet Garibaldi hordozója és az AV-8B Harrierek jelentős hozzájárulást jelentettek, amik rész vettek a repülési tilalmi zóna (No Fly Zone – NFZ) fenntartásában.

A pilóta nélküli repülőeszközök alkalmazása

Közismert tény az, hogy a pilóta nélküli repülőeszközök alkalmazásának költsége kb. ötöde a hagyományos pilóták által vezetetteknek. Ráadásul nem kockáztat saját emberéletet. Az OUP alatt rendszeresen bevetettek ilyen eszközöket és a hadműveletek előrehaladtával a szükség még nagyobbá vált. Így Obama elnök döntése alapján az Egyesült Államok ismét visszatért a líbiai hadszíntérre, a Szövetség rendelkezésére bocsátva az UAV-flottáját.

Érdekes információ, hogy az elnök hivatalos bejelentése előtt három nappal már észleltek felfegyverzett Predatorokat a térségben. Történt az, hogy lelkes amatőrök, akik a légi forgalmazásokat figyelemmel kísérték és a máltai légi irányítás (Flight Information Region – FIR) Malta ACC-TWR²¹ összeköttetéseit és feltöltötték az internetre. Így fordulhatott elő, hogy napokkal korábban már önmagát MQ-1 Predatornak azonosító repülőeszköz kért átrepülési engedélyt Líbia felé haladtában. Június végéig volt elérhető a honlapon (<http://www.liveatc.net/>) ez az opció, számos, az OUP-ban résztvevő repülőeszköz volt így beazonosítható.

A Líbiában tapasztalt nagy távolságok leküzdése miatti holtidő az UAV alkalmazhatóságát lecsökkentette, így kombinálni kellett a személyzettel ellátott nagyobb hatótávolságú ISR felderítő eszközökkel. (RC-135 Rivet Joint, E-8 JSTARS, U2S, RAF R1 Sentinel stb). [36]

Rejtve maradni az ellenség elől

A műveletek tervezésénél, végrehajtásánál fontos tudni, hogy a szembenálló fél milyen eszközökkel, rendszerekkel, képességekkel rendelkezik, amivel a saját tevékenységünk határfokát csökkentené, esetleg megakadályozná céljaink elérését. Így a pusztítandó célobjektumok sorában mindig elsőnek tervezettek pusztításra a légtérfelderítő, légvédelmi képességek, eszközök, vezetési pontok. Így történt ez az Operation Unified Protector első szakaszában is és a NATO vezette koalíció hamarosan kivívta a légi fölényt Líbia felett.

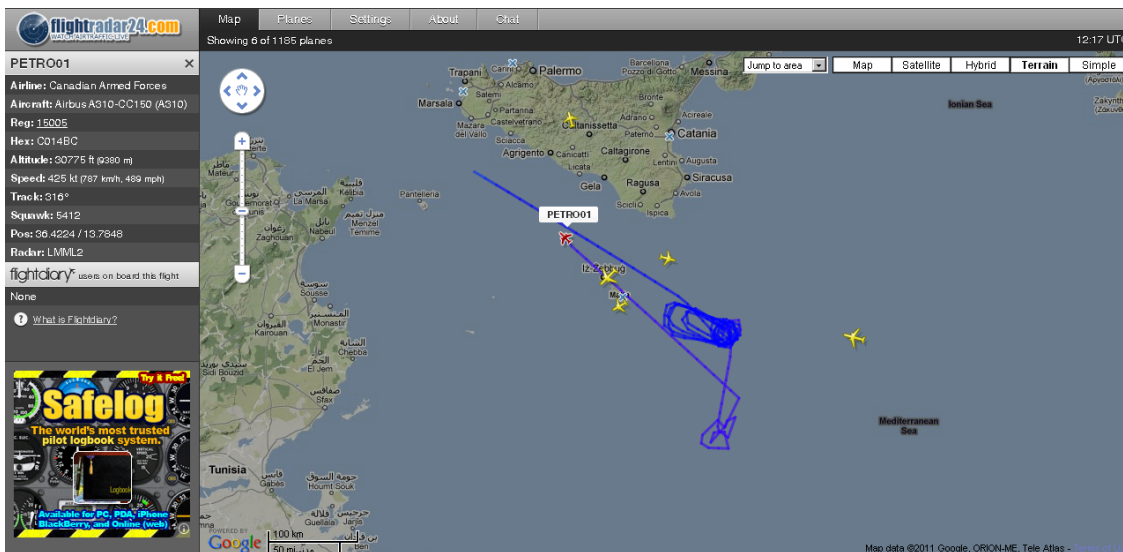
A katonai képességek pusztítása mellett nem szabad elfeledkezni egyéb polgári lehetőségekről sem, amivel kiegészíthető a csapásokat szenvedett légvédelmi rendszer. 1999-ben a Koszovó kapcsán megindított légi műveletek első szakaszában kiiktatták a főbb szerb katonai célpontokat, megsemmisültek a radarok és súlyos károkat szenvedtek a légvédelmi rakétaállások. Ezután a szerb rádióamatőrök léptek a hivatásos légtérfigyelők helyébe a rövidhullámú sávban (3–7 MHz), precízen és éberrel jelezve, jelentve mikor és hol léptek be a NATO-repülőkötelékek a szerb légtérbe.

Líbiában nem a rádióamatőrök, hanem a repüléssel foglalkozó lelkes civilek hívták fel a figyelmet, milyen repülőeszközök repülnek Líbia felé. Az előző felsorolásban már említett Malta FIR frekvenciáin hetekig lehetett pontosan követni a NATO repülőeszközöket, legyen az pilóta nélküli eszköz, vagy pilóta által vezetett. A forgalmazások közel reálidőben megjelentek az interneten, így könnyen azonosíthatóvá váltak a frekvencián engedélyt kérők. Emellett egy népszerű Flightradar 24 program is felfedte, merre tevékenykednek a NATO-gépek.

A mindenki által hozzáférhető szoftver az ún. *Mode S* üzemmódot kihasználva, térképi felületen jeleníti meg a légtérben repülő eszközöket.²² Mivel az európai légtérben kötelező a használata, így otthonról mindenki követheti milyen forgalmas a légtér. Természetesen a katonai gépek forgalma is megjeleníthető, de tudni kell, mit keressünk. A következő képeken ilyen katonai repülőeszköz-észlelések láthatóak. Ha ezt a líbiai légtérfelderítők is tudták volna, akkor valószínűleg megnehezítették volna a NATO dolgát.

²¹ Malta FIR: KBOS ZBW repülőtér 128.750 MHz frekvencián volt követhető.

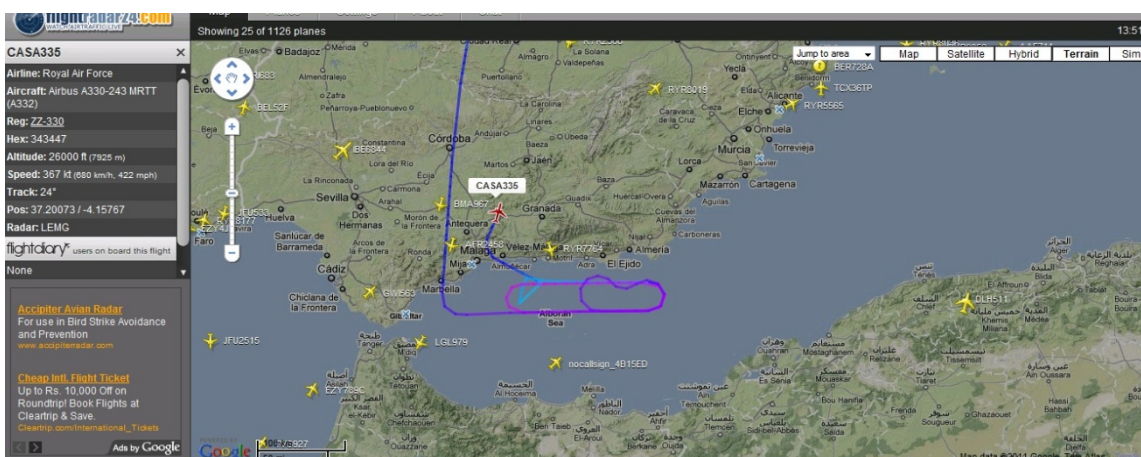
²² A Mode-S funkció egy, a polgári repülés biztonságáért kifejlesztett eljárás. Az alapja, hogy a fedélzeten telepített transzponder automatikusan (egyfajta IFF-ként) válaszol a szekunder radarok „kérdéseire”. Segítségével automatikusan elkerülhetők az összeütközések. A Mode-S kompatibilis a Mode-A és C-vel. Segítségével az ACAS II (Airborne Collision Avoidance System) és az ADS-B Automatic Dependent Surveillance Broadcast) biztonságosan működtethető. A legtöbb európai országban kötelező, így a légtérrel igénybevevő katonai gépeknek is rendelkeznie kell velük.

4. ábra

A kanadai légierő Airbus 310 CC-150 tankerének tevékenysége
(Cenciotti, David: Operation Odyssey Dawn Explained [Day 4] Forrás:

<http://theaviationist.com/2011/03/23/operation-odyssey-dawn-explained-day-4/>, letöltve: 2012. 12. 12.)

5. ábra

A RAF A330MRTT Casa 335 hívónevű tankere egy screenshoton
(Cenciotti, David: Operation Odyssey Dawn Explained [Day 5]. Forrás:

<http://theaviationist.com/2011/03/24/operation-odyssey-dawn-explained-day-5/>, letöltve: 2012. 12. 12.)

A precíziós fegyverek hiánya

Mivel a csapások tervezése és a bevetések végrehajtása – véleményem szerint – működhetett volna hatékonyabban is, a szövetséges erők (USA nélkül) a harmadik hónapban kezdtek kifogni a precíziós bombákból és rakétákból. A US SECDEF bírálta az EU-államok védelmi kiadásainak csökkentését és némi iróniával jegyezte meg: „A világtörténelem leghatalmasabb katonai Szövetsége mindössze 11 héttel a művelet megkezdése után, egy rosszul felszerelt rezsim csapatai ellen harcolva kezd kifogni a municióból. Ez ismét arra kényszeríti az Egyesült Államokat, hogy korábbi akaratával szemben újfent beavatkozzon.” [37]

Korlátlan légi fölény, de nem mindenható a légierő

A műveleteket végrehajtó NATO-kötelékek ellenállás nélkül tevékenykedhettek a líbiai légtérben. A Líbiai Arab Köztársaság légierője semmiféle veszélyt nem jelentett a kampány során. A NATO repülőeszközei rengeteget repültek a NFZ fenntartása érdekében.²³ Az ENSZ-határozatot legtöbbször a felkelők által használt kisrepülőgépek sértették meg, amik felszerelést, utánpótlást szállítottak, mindenféle engedélyek nélkül.

Bár a légi műveletek relevánsak voltak, de a legfontosabb dolgok a földön történtek. Az ENSZ BT 1973. számú határozata nem adott felhatalmazást másra, mint a civil lakosság megóvására a szükséges eszközök felhasználásával. Katar felismerte a szárazföldi hadműveletek jelentőségét és később az Átmeneti Tanács főtitkára, Mustafa Abdel Jalil is elismerte, hogy néhány száz katari tanácsadó jelen van az országban. Sőt, állítása alapján a döntő ütközetet, amellyel kivívták a végső sikert is katari tisztek tervezték. [34]

A helikopterek jelentősége

A brit helikopterek kevésbé, de a franciák jelentős módon hozzájárultak a siker kivívásához. A brit AH-64 esek az HMS Ocean fedélzetéről párban felszállva tevékenykedve 50 harci bevetést hajtottak végre, kb. 100 célpontot támadva Brega és Tripoli part menti részein. A francia helikopterek 300 bevetésben 500 célpontot semmisítettek meg. A harci taktika alapján csapásmérő kötelékekben tevékenykedtek, ami 2–6 HOT ATGM rakétákkal felszerelt Gazelle, 2 Tiger és 2 Puma helikopterekből állt. A hatékonyságukat növelte, hogy a francia haditengerészeti egységek 76 és 100 milliméteres ágyúk tüzeivel támogatták őket.

A francia helikopterek általában Combat Air Patrolt (CAP) és Combat Search and Rescue (CSAR) feladatokat repültek. Célpontjaikat főleg a rezsim harckocsi és gépesített lövészelegységek páncélozott harcjárművei jelentették. Kiemelt célpontot képeztek a 32. harckocsi dandár járművei, különösen a 2011. március 19–21. események kapcsán Bengházinál. [38]

Érdekes adalék, hogy a Royal Navy Sea King Mk 7 típusú helikoptere is rendelkezik GMTI-képességgel, ami még szokatlan egy helikopter platformon.

Kommunikációs és műszaki problémák

Mivel az OUP-ban nem csak NATO-országok vettek részt. Ez a műveletek első időszakában komoly problémákat okozott, ami például a svéd légierő JAS-39 gépeinek alkalmazását is korlátozta. *„A líbiai bevetések során a Gripenek ugyan fel voltak szerelve Have Quick rádióval, de nem tudtak csatlakozni a NATO biztonsági hálózatához, ezzel kényszerítve a pilótákat arra, hogy a nem biztonságos rádiót használják, és kódszavakkal teljesítsenek parancsokat. A probléma az volt, hogy a NATO gyakorló üzemmódban használta a Have Quick hálózatát harci üzemmód helyett, viszont harci biztonsági kulcsot alkalmaztak. A Gripen, amikor felismerte a harci biztonsági kulcsot, automatikusan átváltotta a rádiót harci hálózatra. A Gripenek működését még az is nehezítette, hogy későn kapták meg a kriptográfiai (üzenettitkosító berendezés) eszközöket a vadászrepülőgépekhez, annak ellenére, hogy a svédek megkapták az engedélyt a berendezés használatára. A dán és norvég*

²³Eredetileg a NATO tervezés során elkészített szükséges képességek listája a CJSOR (Combined Joint Statement of Requirements) alapján nem tervezték csapásmérő repülőeszközök bevetését kezdetben az OUP-ban a NFZ fenntartására, de a későbbi megváltozott helyzet és a csatlakozó arab országok nyomására mégis felül kellett vizsgálni a korábbi álláspontot. Forrás: személyes részvétel Frank Düewel ezredes (GER A) tájékoztatóján. 2013. 05. 28. SHAPE (Mons).

légierő segítette tisztázni a svédok problémáját, és átadták a kulcsinformációkat, mint például a légitámadási parancsot, de ezeket az információkat visszatartották a líbiai bevetés első felében.” [39]

A JAS-39-es gépek felderítő eszközeivel is voltak problémák. A problémát az okozta, hogy a gép számára a Saab konszern által kifejlesztett SPK-39 Modular Reconnaissance Pod System (MRPS) még tesztelési fázisban volt, így érthetően előfordultak meghibásodások.²⁴ A problémákat később orvosolták.

A Link-16 adattovábbító és a ROVER rendszer hiányában a felderítési adatokat nem tudták közvetlenül online eljuttatni, így azok csak a bevetés végeztével, 2-4 óra múlva álltak rendelkezésre. Ez jelentősen lelassította a felderítő értékelő tevékenységet. Mindazonáltal a svéd légierő kiválóan teljesített (kizárólag felderítés célú bevetésekkel) és voltak olyan időszakok, amikor a felderítési adatok 60-70%-át a Gripenek szolgáltatták.

NATO törzsek túlterheltsége

A JFC Naples egyike volt a három hadműveleti parancsnokságnak és 2004-ben az Allied Forces In Southern Europe (AFSOUTH) bázisán alakították ki, hogy egy rugalmasabban reagáló erő lehessen a béketámogató, békekikényszerítő missziók végrehajtására. Az OUP azonban főleg kinetikus műveleteket igényelt, amire egyszerűen sem technikailag, sem szakembergárdával nem készültek fel. A hadműveletek dinamikája miatt a JFC más szekcióiból vezényelt állományából egy bálteremben állították fel a törzset. A NATO szokásos lassú bürokráciája miatt előfordult több esetben olyan, hogy a műveletben résztvevők 3 hónapig még számítógépet sem kaptak. A NATO és a líbiai felkelők közötti együttműködési problémákat Katar oldotta meg azzal, hogy összekötő tiszteket vezényelt Nápolyba. [34]

Az egyik további fontos tapasztalat az volt, hogy a műveletben résztvevő törzsekben szolgálók tapasztalatai és a váltási rendjük is hagyott kívánni valót maga után. Gyakran előfordult, hogy tapasztalat vagy felkészülés hiányában a feladatra érkezők nem tudták hatékonyan végrehajtani a kitűzött feladatokat. A képet árnyalta még az is, hogy az OUP mellett a napi, korábban meghatározott feladatokat sem lehetett elhanyagolni (Balkán, Afganisztán, Active Endeavour stb.). [40]

Az elektronikai hadviselés feladatrendszerében általában a G3/J3 törzsekhez van allokálva. Az AJP 3.10 NATO INFOOPS doktrínája szerint az EHV az INFOOPS műveleti összetevői közé tartozik, mégis 10 esetben 9-szer az INFOOPS emlegetésekor általában a CIMIC-re és/vagy a PSYOPS-ra asszociálunk. Ez mindenképpen az utóbbi évek torzulása, félreértelmezése.

A SIGINT-tevékenység általában nemzeti feladat, de nemzetközi műveletekben a JFC Knowledge Management Center/Cell-ek, vagy a G2/J2 törzsek hatásköre. A NATO már korán felismerte az EHV és a SIGINT együttműködésének szükségességét, így a 2000 évek elejétől a NATO MC 515 dokumentum alapján kidolgozott metódusok alapján *rádióelektronikai felderítő és elektronikai hadviselési fúziós központot* (Signals Intelligence and Electronic Warfare Operation Centre – SEWOC) törzseket üzemeltet általában J2/G2 alárendeltségében (később Fusion Cell/Center).

Folyik a NATO struktúrájának átalakítása. Ez alapján a JFC Naples szervezete, egy fő hadszíntérre telepíthető parancsnoksággá válik, amely alkalmas

²⁴ Svédországnak ezen kívül még ellenőriznie kell a Litening III célmegjelölő konténer pontosságát. A konténert nem feltétlenül felderítő célokra fejlesztették ki, bár képes ilyen jellegű információk megszerzésére is. A Magyar Honvédség nem vásárolta meg az SPK-39 felderítő konténert.

lesz az R2P (Responsibility to Protect)²⁵ missziók végrehajtásától a békefenntartó tevékenységig.

Információ-megosztás, a műveletek tervezése

A megszerzett információk megosztása és felhasználása vonatkozásában is lehetett volna hatékonyabban tevékenykedni. Egyrészt a NATO-n kívüli nemzetekkel való kapcsolattartás, információ-megosztás problematikája, másrészt az interoperabilitás kérdései feszítették a kereteket.

Valamennyi résztvevő nemzet rendelkezett információ-szerző eszközökkel, amelyekkel saját szoftverkörnyezetben dolgozták fel az adatokat, információkat. Előfordult, hogy az adatbázisok kimeneti fájljait egy másik adatgyűjtő rendszer nem volt képes kezelni. A műveletek dinamikája és a felderítő törzsekben tevékenykedő állomány túlterheltsége miatt előfordult, hogy sérültek a felderítő információ-forrásokat védő, amúgy szigorú NATO-előírások. Egyszerűbben: nem volt idő arra, hogy az adatot, nyers információt megfosszanak a forrásazonosításra alkalmas jellemzőktől. Így szüretlen, szanitizálatlan adathalmaz zúdult az elemző-értékelő törzsekre megnehezítve a tisztánlátást.²⁶

A teljes műveleti vezetés a JFC Nápoly bázisán került végrehajtásra, míg a légi műveleteket az olaszországi CAOC-5 (Poggio Renatico) szakemberei irányították. A közeljövőben megszűnik Poggio Renatico és a NATO déli (légi) felelősségi területét egyetlen szervezetbe a spanyolországi CAOC-8 (Torrejon) csoportosítják át, ami megnöveli a feladatokat.

A NATO legfőbb tapasztalat-feldolgozást végző szervezete a Joint Analysis and Lessons Learned Centre (JALLC) így azonosította az OUP továbbgondolásra kijelölt észleléseit, a problémás területeket említve:

- felülvizsgálni a folyó NATO-műveleteket;
- a stratégiai kommunikáció kérdései;
- az erők felkészítése és a műveletek fenntartása;
- a hadműveleti partnerek és a szponzornemzetek kapcsolata;
- az információ-megosztás feladatai;
- a precíziós fegyverek mennyiségi kérdései;
- a légierő tervezési ciklusának felülvizsgálata;
- a felderítő hírszerző és ISTAR képességek, eszközök hiányosságai. [40]

A NATO líbiai beavatkozásának tapasztalatait más szervezet is feldolgozta. 2012. június 20–22. között az USA Naval War College számos senior civil és katonai vezetőt hívott meg a *Learning from Air Operations in Libya: Operationalizing the “Civilian Protection”* című konferenciára. A rendezvény célja alapján válaszokat kerestek arra, hogy sikerült az ENSZ „megóvni a civil lakosságot” tartalmú határozatát nemzetközi környezetben katonai nyelvezetre lefordítani. A konferencia jelentőségét a meghívott jeles személyek által elmondottak biztosították.

Többek között előadást tartott James G. Stavridis admirális a SACEUR, Charles Bouchard altábornagy, az OUP parancsnoka, valamint neves civil személyek például Michele Flournoy amerikai védelmi miniszterhelyettes, John Herbst az

²⁵ R2P: egy olyan ENSZ koncepció, amely alkalmazásával a szervezet képes lesz megakadályozni a népirtásokat, etnikai tisztogatásokat, a humanitárius és háborús bűnök elkövetését.

²⁶ A szanitizálás egy olyan, a felderítés-hírszerzésben alkalmazott módszer, amellyel az információ megosztásra kerül mindazon ismérvektől, amelyek alapján később azonosítható volna a forrás. A NATO-ban rendkívül nagy hangsúlyt kap a forrásvédelem, így főleg nemzeti érdekek miatt nem derülhet ki, vajon HUMINT, SIGINT, IMINT stb. felderítésből származott-e az alapadat.

Egyesült Államok többszörös nagykövete (jelenleg az USA NDU Center for Complex Operations igazgatója) és Harold W. „Punch” Moulton nyugállományú altábornagy, az EUCOM J3 korábbi vezetője.

Több fontos tapasztalati megállapítást tettek a konferencián. Ezek a következők:

- A járulékos (nem szándékos) károkozás megakadályozása fontos kulcsproblémája maradt a műveleteknek. Bár a NATO egyrészt próbálta elkerülni a szükségtelen pusztítást, a résztvevő országok gyakorlata, miszerint visszatartották a probléma kezeléséhez szükséges információkat, nem segítette túlságosan a megoldások keresését.
- Nehéz volt a kinetikus és nem kinetikus műveletek hatásosságát megítélni az ENSZ-mandátum adta körülmények között tevékenykedve. A regnáló katonai gondolkodás értelmében a Szövetség inkább az ellenséges erők hagyományos elvek alapján történő pusztítására törekedett ahelyett, hogy azokat a célpontokat válasszák ki, amelyek a legfontosabbak a civil áldozatok és károk elkerülése érdekében.
- Mialatt a Nemzeti Átmeneti Tanács fontos szerepet játszott a földön, a NATO közvetlenül nem vonta be a szervezetet a légi tevékenysége koordinálásába a felkelők támogatása érdekében.
- Az OUP több, jól dokumentált, kulcsfontosságú hiányosságra hívta fel a figyelmet (például információgyűjtés és megosztás problematikája, a célponttervezési hiányosságokra, valamint egyéb kulcsfontosságú képességek hiányára stb.). Ennek ellenére az OUP, hangsúlyozza a konferencián kiadott közlemény, bizonyítéka volt annak, hogy az USA kisebb szerepvállalása ellenére a Szövetség képes volt a feladatok végrehajtására,
- A stratégiai kommunikáció és a kulturális különbségek kezelése létszükségletű képesség a szövetséges műveletek végrehajtása érdekében.
- Ki kell dolgozni azokat a módszereket, amelyekkel a NATO képes hatékonyan kezelni különböző célú embargókat, az USA Coordinating Committee for Multilateral Export Controls (COCOM) gyakorlatára építve.
- A NATO-országoknak szükségük van precíziós fegyverzetük fejlesztésére a hatékony feladat-végrehajtás érdekében, a hatályos jogszabályok figyelembevételével.
- Valamennyi, OUP-ban résztvevő partnerország fontos szerepet játszott, habár nem mindig katonait. [41]

ÖSSZEFOGLALÁS

Kadhafi reguláris hadseregének és milíciáinak megfékezése érdekében, az ENSZ BT 1970. és 1973. számú határozatai felhatalmazása alapján, a NATO az Operation Unified Protector műveletben haditengerészeti és repülőerőkkel avatkozott be Líbiában. A műveletek tervezésében, szervezésében, végrehajtásában és a csapások hatásossága felmérésében (Battle Damage Assessment – BDE), fontos szerephez jutottak a hírszerzésben és a felderítésben tevékenykedő erők és eszközök.

A NATO által vezetett alkalmi csoportosításban számos hadihajó és légi eszköz vett részt, amelyek egyéni önvédelmi, valamint kollektív felderítő és elektronikai hadviselési képességekkel rendelkeztek. Az általuk szerzett adatok és

információk fontos részét képezték a szövetség információs hadviselési erőfeszítéseinek.

Az Egyesült Államok – szándékosan hátrébb lépve – átengedte az OUP vezetését a NATO-nak. Ez fontos mérföldköve volt a Szövetségnek, bizonyítandó, hogy az USA támogatása nélkül is képesek a feladatok végrehajtására.

A tevékenység megindítása után néhány nappal kiderült, hogy az alapvető képességekben is jelentős hiátusa van a NATO-nak. A megfelelő légi utántöltő képesség hiánya, az információgyűjtő és elosztórendszerek működésének problematikája és tevékenységük akadozása, a céltervezési hibák, valamint a kommunikációs problémák csökkentették a műveletek hatékonyságát.

Hiba lenne azt állítani, hogy a Szövetség nem vonta le a konzekvenciákat, figyelmen kívül hagyva a felhalmozott tapasztalatokat. A téma érzékenysége való tekintettel azonban a megállapításokat tartalmazó dokumentumok általában nem nyilvánosak, nem hozzáférhetőek. Határozottan megkezdődött a pozitív értelmű változás és ennek leglátványosabb jele a 2012 májusában, Brüsszelben a SACEUR jelenlétében átadott Comprehensive Crisis and Operation Management Centre (CCOMC). A CCOMC egy új filozófia mentén kialakított hadászati szituációs központ, ahol mind a katonai, mind a civil válságkezeléssel foglalkozó szervezetek fúziója megtörtént. NATO-szerte azonban kényesen kerülendő a hiányosságok (shorfalls, shorthcomings) kifejezés használata, helyette a szofisztikáltabb High Demand Low Density Forces (HDLDF) van terjedőn.

A hírszerzésben és a felderítésben már megszokott és természetes dolog, hogy a tevékenységben résztvevő országok sajátos korlátozásokkal és nemzeti érdekeik maximális figyelembevételével tevékenykednek. Ezek nem mindig az alkalmi kötelék sikeressége felé mutató tényezők. A bizalom megteremtése, a megfelelő információvédelemmel ellátott kommunikációs rendszerek kiépítése és tapasztalattal bíró szakszemélyzet NATO részére történő biztosítása kulcsfontosságú feladat a jövőben is.

A pénzügyi helyzet romlásával a Magyar Honvédségben történő valamennyi fejlesztés jelentős késésekkel számol. Remélem, haditechnikai eszközeink kibírják 2022-ig, amikor a *Miniszteri irányelvek 2013–2022* címet viselő dokumentum egy modern hadsereget vizionál. Mindenesetre egyik legfontosabb feladatunk a hírszerzésben és a felderítésben alkalmazott erőink-eszközeink felkészítése, felszerelése és a tevékenységből leszűrt tanulságok beépítése a napi életbe.

A tapasztalatok feldolgozása fontos feladat és elkerülendő, hogy a tevékenység kritikátlan bírálataként jelenjenek meg. Ehhez szükséges annak a még csak csírájában létező szakmai kultúrának a megteremtése, amely képes befogadni a jogos észrevételeket és felvetéseket.

Jelen írásom néhány olvasóban hiányérzetet hagyhat a téma feldolgozottságának mélységét illetően. Az ok egyszerű: a kiadvány nem engedte meg, hogy minősített adatok, információkat használhassak fel a teljes körű publikáció érdekében, de igyekeztem nagy alaposággal feldolgozni a rendelkezésre álló anyagokat, kiadványokat.

IRODALOMJEGYZÉK

[1] <http://iho.hu/hir/zarora-libiaban-111031> (2013. 02. 02.)

[2] Wikipédia: http://en.wikipedia.org/wiki/Operation_Unified_Protector (2013. 02. 02.)

[3] Operation Unified Protector Command and Control,

- http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_03/20110325_110325-unified-protector-command-control.pdf (2013. 05. 03.)
- [4] Libye: point de situation opération Harmattan n°13. (Forrás: francia védelmi minisztérium honlapja, <http://www.defense.gouv.fr/operations/autres-operations/operation-harmattan-libye/actualites/libye-point-de-situation-operation-harmattan-n-13> [2013. 05. 01.]])
- [5] Libye: première mission aérienne pour la TF 473. (Forrás: francia védelmi minisztérium honlapja, <http://www.defense.gouv.fr/operations/autres-operations/operation-harmattan-libye/actualites/libye-premiere-mission-aerienne-pour-la-tf-473> [2013. 05. 02.]])
- [6] Odyssey Dawn-Greece: Updates from Souda Bay military buildup, <http://www.keeptalkinggreece.com/2011/03/23/odyssey-dawn-greece-updates-from-souda-bay-military-buildup/> (2013. 05. 01.)
- [7] Operazioni Militari internazionali corso Libya Odissea all Alba notizie teatro dett. (Az olasz védelmi minisztérium honlapja, 2011. 03. 25. <http://www.difesa.it> [2012. 11. 12.]])
- [8] La Marina Militare in Unified Protector. (Az olasz haditengerészet honlapja, http://www.marina.difesa.it/Conosciamoci/Notizie/Pagine/20110401_unified.aspx [2012.11.12.]])
- [9] De Belgische deelname aan de operatie Unified Protector m.b.t. Libië. [A belga hadsereg honlapja, <http://www.mil.be/perscom/index.asp?LAN=nl&ID=1708> (2012. 11. 13.)]
- [10] Canadian patrol planes to join Libya mission, <http://www.cbc.ca/news/world/story/2011/03/24/libya-gadhafi-rebel-misrata.html> (2012. 11. 13.)
- [11] Collins, Mark: Gunboat Diplomacy. (Forrás: <http://www.cdfai.org/the3dsblog/?p=124> [2012.10.10.]])
- [12] Isherwood, Julian: Denmark to send squadron on Libya op. (Forrás: <http://politiken.dk/newsinenglish/ECE1227910/denmark-to-send-squadron-on-libya-op/> [2012. 03. 11.]])
- [13] Libye: point de situation opération Harmattan n°13. (A francia védelmi minisztérium honlapja, <http://www.defense.gouv.fr/operations/autres-operations/operation-harmattan-libye/actualites/libye-point-de-situation-operation-harmattan-n-13> [2013.01.12.]])
- [14] Stop the US War Against Libya and Bahrain. <http://newsgroups.derkeiler.com/Archive/Alt/alt.gathering.rainbow/2011-03/msg01260.html> (2012. 03. 04.)
- [15] Operazione "Unified Protector" Aerei e Navi italiane sotto il comando NATO. (Az olasz védelmi minisztérium honlapja, http://www.difesa.it/Primo_Piano/Pagine/UnifiedProtector.aspx [2012. 03. 04.]])
- [16] Cenciotti, David: Operation Unified Protector (was Odyssey Dawn) explained (Day 81-104), <http://theaviationist.com/tag/tornado-ecr> (2013.03.)
- [17] Her letter de på vei mot Libya. <http://www.adressa.no/nyheter/nordtrondelag/article1606878.ece>, (2012. 04. 03.)
- [18] Rickyatmaja: The Netherlands Send six F-16 to Libya. <http://www.allvoices.com/contributed-news/8555415-the-netherlands-send-six-f16-to-libya> (2012. 04. 01.)
- [19] Egeberg Kristoffer: Vet ikke hvilke farer som møter dem. http://www.dagbladet.no/2011/03/20/nyheter/libya/utenriks/muammar_kadhafi/kadhafi/15879797/ (2012. 06. 02.)

- [20] Exit Libya for norske jagerfly. (Forrás: <http://www.webcitation.org/60bD6sLbX>, [2012.01.08.]
- [21] New coalition member flies first sortie enforcing no-fly zone over Libya. <http://www.af.mil/news/story.asp?id=123248695> (2012. 12. 12.)
- [22] Dos cazas y el avión de reabastecimiento realizan la primera patrulla aérea en Libia. (A spanyol védelmi minisztérium honlapja, http://www.defensa.gob.es/gabinete/notasPrensa/2011/03/DGC_110321_primeramision_f18.html, [2012. 12. 12.]
- [23] Gros-Verheyde, Nicolas: Les moyens de l'opération d'embargo sur les armes "Unified Protector" (Maj5) (Forrás: <http://www.bruxelles2.eu/zones/maghreb/les-moyens-de-loperation-embargo-sur-les-armes.html> [2012. 03. 04.]
- [24] Hoyle, Craig: LIBYA: Sweden sends Gripens to join Unified Protector. (Forrás: <http://www.flightglobal.com/news/articles/libya-sweden-sends-gripens-to-join-unified-protector-355099/>, [2011. 08. 23.]
- [24] http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5jyHWoopR-bfPx_fWg_9a5HgpSBPQ?docId=CNG.82fce0d1e069b2865b114176f57c0264.2a1, (2012. 10. 12.)
- [25] RAF Sentry helps control operations over Libya. <https://www.gov.uk/government/news/raf-sentry-helps-control-operations-over-libya> (2013.02.03.)
- [26] RAF E-3D Sentry Repaired. <http://www.britishdefence.com/raf-e-3d-sentry-repaired-32/> (2013. 03. 03.)
- [27] Sentinel R1 Agile Adaptable Capable. <http://www.raf.mod.uk/equipment/sentinelr1.cfm> (2012.12.12.)
- [28] Reuters: Jordan sends jets to support Libya no-fly zone. <http://www.jpost.com/International/Jordan-sends-jets-to-support-Libya-no-fly-zone>, (2013. 03. 03.)
- [29] Nato operations in Libya: data journalism breaks down which country does what. <http://www.guardian.co.uk/news/datablog/2011/may/22/nato-libya-data-journalism-operations-country#> (2013. 03. 03.).
- [30] AFRICOM: AF, Navy still flying Libya missions. USAFRICOM honlapja, <http://www.airforcetimes.com/article/20110630/NEWS/106300324/AFRICOM-AF-Navy-still-flying-Libya-missions> (2013. 02. 02.)
- [31] Cenciotti, David: <http://theaviationist.com/2012/02/28/air-strikes-over-libya/#.UYkddalqzNs> (2012. 11. 12.)
- [32] NATO honlapja, [www.nato.int, 20111108_111107-factsheet_up_factsfigures_en.pdf](http://www.nato.int/20111108_111107-factsheet_up_factsfigures_en.pdf) (2013. 03. 03.)
- [33] Cenciotti, David: Operation Unified Protector (was Odyssey) Dawn Explained: Final Report. <http://theaviationist.com/2011/10/26/libya-final-report/> (2012.11.11.)
- [34] NATO Defence College Research Division kiadvány (2012. március) Six Strategic Lessons Learned from Lybia NATO'S Operation Unified Protector. http://www.ndc.nato.int/news/current_news.php?icode=379 (letöltve: 2013. 02. 03.)
- [35] <http://www.reuters.com/article/2011/03/26/libya-france-strikes-idAFLDE72P0H620110326> (2012. 10. 12.), illetve: <http://www.defense.gouv.fr/operations/autres-operations/operation-harmattan-libye/actualites/libye-point-de-situation-operation-harmattan-n-6> (2012. 10. 12.)
- [36] A Specialist Paper by the Royal Aeronautical Society. Lessons Offered From The Lybia Air Campaign. <http://aerosociety.com/Assets/Docs/Publications/SpecialistPapers/LibyaSpecialistPaperFinal.pdf> (2012. 12. 13.)

[37] Shanker, Tom: Defense Secretary Warns NATO of 'Dim' Future.
http://www.nytimes.com/2011/06/11/world/europe/11gates.html?_r=0 (2013. 05. 04.)

[38] NATO honlapja, www.nato.int/nato_static/assets/pdf (2013. 05. 04.)

[39] Svéd Gripenek líbiai tapasztalatai.

http://www.jetfly.hu/rovatok/tipusok/jas39/sved_gripenek_libiai_tapasztalatai/ (2013. 02. 03.)

[40] Operation Unified Protector Lessons from National Military Perspectives.

http://www.jallc.nato.int/newsmedia/docs/factsheet_oup.pdf (2012. 12. 12.)

[41] USA Naval War Warfare Coferencia kiadványa (2012. június 20–22.). Learning from AirOperationsin Libya:Operationalizing the "Civilian Protection"

Mandate (AU.S.Naval Warfare Conference, co-sponsored by the Office of the Secretary of Defense and National Defense University, with support from the MARO Project.) http://www.hks.harvard.edu/var/ezp_site/storage/fckeditor/file/pdfs/centers-programs/centers/carr/programs/MARO/Libya%20Conference%20Quick%20Look_29June2012.pdf (2013. 04. 29.)